

Woord vooraf

In 2020 viert de Democratische Republiek Congo¹ zestig jaar onafhankelijkheid, een goede gelegenheid om onze koloniale geschiedenis in Afrika al wandelend en analyserend te herbekijken.

In 2006 publiceerde ik *Wandelen naar Kongo*, een inventaris van de belangrijkste Kongomonumenten, koloniale hoofdkwartieren en economische koloniale machtscentra in ons land. Het was toen de tijd dat anarchisten in Oostende een hand afzaagden van een Kongomonument, gevolgd door acties en protesten bij koloniale monumenten in andere steden. Die acties stelden onze kijk op ons koloniaal verleden in vraag. Het was een initiatief van witte Belgen. De Congolese Belgen waren vooral bezig met het construeren van hun nieuwe identiteit als Belg. Daarbij zochten ze naar gemeenschappelijke verhalen uit de koloniale geschiedenis. Zo organiseren zij sinds 2008 aan het Monument voor de Kongolese Weermacht² in Schaarbeek herdenkingen ter ere van de prestaties en bijdragen van de Kongolezen in de beide wereldoorlogen (in 2014 bijvoorbeeld specifiek voor hun bijdrage aan de Belgische overwinning op Duitsland in Duits Oost-Afrika tijdens de Eerste Wereldoorlog). De witte en Congolese actievoerders vonden elkaar in de strijd om een Patrice Lumumbastraat of -plein.

1 Ik schrijf 'Congo' wanneer ik het over de huidige staat heb en 'Kongo' wanneer het over het vroegere rijk van de Bakongo (een bevolkingsgroep rond de benedenloop van de Kongorivier) gaat of over de stroom die naar hen werd genoemd, en wanneer het gaat over de periode van Kongo-Vrijstaat en van Belgisch Kongo.

2 Ook wel de Openbare Weermacht of La Force Publique genoemd, het Kongolese leger tijdens de kolonisatie.

De Belgische overheden zagen zo'n contestatie van ons koloniaal verleden niet zitten. Al sinds de Congolese onafhankelijkheid werd dat verleden verdrongen. Er heerste een black-out, zelfs in het onderwijs behoorde Kongo en de kolonisatie ervan niet langer tot de leerstof, tot het in de jaren 1990 bescheiden weer opdook als keuze-item binnen de leerstof Ontwikkelingssamenwerking.

Uit de acties tegen koloniale standbeelden bleek dat dit maar een eerste stap kon zijn. Heel de koloniale geschiedenis moest herschreven worden. Contextualisering en het aanbrengen van duidende infobordjes bij monumenten volstaan niet, de geschiedenis zelf moet gedekoloniseerd worden, het koloniale algoritme ervan doorbroken. Eén vergeten aspect van het kolonialisme is de oorlog tegen lokale culturen en de culturele repressie. Omwille van hun verzet worden grote antikoloniale figuren zoals Mushaidi/Msiri in Katanga, Lusinga Iwa Ng'ombe in Marungu en Mutipula/Tippo Tip in Maniema in de koloniale geschiedschrijving beschreven als brute potentaten, maar in feite waren het lokale vorsten die zelf een staat aan het uitbouwen waren en dus gevaarlijke concurrenten.

Het is belangrijk dat deze dekolonisering van de geschiedenis door Belgen gebeurt, zwarte zowel als witte. De kolonisator heeft immers niet alleen de grondstoffen geplunderd, maar na de onafhankelijkheid ook de archieven. Alle belangrijke archieven bevinden zich nu in België³ en zijn dus bijna niet consulteerbaar voor wie in Congo woont.

3 De politieke en militaire archieven rusten in het Afrika-archief van het ministerie van Buitenlandse Zaken en in het Legermuseum, de culturele archieven in musea (vooral in het AfricaMuseum in Tervuren) en de economische archieven en archieven van ondertussen verdwenen bedrijven liggen ergens in het Rijksarchief.

Het eerste deel van dit boek omvat een overzicht van het koloniaal erfgoed in België. Het is een compleet herziene en aangevulde versie van *Wandelen naar Kongo* uit 2006.

Het dekoloniseren van onze geschiedenis wordt meer uitgewerkt in het tweede deel van dit boek.